

De Romaanse kerken in Noord-Nederland

In „Romaanse kerken van het Noordererf” geven S. J. van der Molen en fotograaf Paul Vogt een inventarisatie in tekst en beeld van de in deze noordelijke streken aanwezige Romaanse kerken. Dat boek (Uitgave van Walburg Pers, Zutphen, f 35.-) kan gezien worden als een boeiende aanvulling op wat in publicaties van de Stichting Oude Groninger Kerken en de Stichting Alde Fryske Tsjerken vrij regelmatig aan de orde wordt gesteld. Er wordt namelijk ons een overzicht geboden van de Romaanse kerkgebouwen in de noordelijke provincies en van de plaatsen waar zij zich bevinden.

Bij de kerken op het Noordererf is men pas laat tot overkluizing door middel van gewelven overgegaan. Wat ons thans aan kerkgebouwen uit de Romaanse periode is overgeleverd, valt op door de kleine, hooggeplaatste rondboogvensters, waarvan de geringe afmetingen wel in verband worden gebracht met de opzet om het muurwerk niet al te zeer te verzwakken, of wellicht om inbraak te voorkomen. De zeer kleine lichtopeningen komen overigens vooral op het platteland voor en houden uiteraard ook verband met de totale afmetingen van het gebouw.

Het uiterlijk van onze Romaanse kerken is een afspiegeling van het inwendige. Het zijn in bijna alle gevallen rechthoekige zgn zaalkerkjes. Typisch voor de Romaanse kerken in Noord-Nederland is het halfrond-gesloten koor. Wie een bezoek brengt aan deze Romaanse kerkjes zal vaak aanwijzingen aantreffen, dat er eenmaal twee tegenovergelegen ingangen zijn geweest, waarvan nu in de meeste gevallen een van beide al lang blijkt te zijn dichtgemetseld. Een situatie als in Westergeest, waar beide ingangen nog open zijn, is heel zeldzaam geworden.

Over die beide ingangen zijn allerlei fantasieën ontwikkeld. Gesproken

wordt van Noormannenpoortjes. De „wilde Vikingen” zouden de onderdrukte Friezen hebben verplicht lage noorder ingangen te maken, zodat zij, uit de kerk komende, naar het Noorden moesten buigen, om aldus hulde te betuigen aan hun dwingelanden.

De functie was echter ingang te zijn voor vrouwen, zoals de zuiderdeur de ingang was voor de mannen in de tijd, dat de geslachten gescheiden binnentraden en ook gescheiden de dienst bijwoonden.

De torens van deze kerken zijn in de regel gedekt met een zadeldak. Aan de bouwwerken van steen gingen meestal houten kerkjes vooraf. Die houten kerkjes zijn al vroeg vervangen door tufstenen kerkjes. Wat het oudheidkundig bodemonderzoek betreft, in Drenthe is de kerk van Anloo een

prachtig voorbeeld van het bouwen in hout, voordat daar de tufstenen kerk verrees. Van de onder de vloer van het schip aangetroffen sporen of overblijfselen van niet minder dan vijf oudere kerken moesten de twee onderste worden toegeschreven aan houten kerkjes.

En dat terwijl het schip van de huidige kerk reeds omstreeks 1100 gebouwd moet zijn. In het boek worden beschrijvingen gegeven van 33 kerken in Friesland, 20 in Groningen en 7 in Drenthe.

De kerk van Anloo dateert uit omstreeks 1100.